

Ἡ Σύνοδος τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν τοῦ ἔτους 1756

Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου **Ἱεροθέου**

Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον δέχεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τούς προσερχομένους σέ αὐτήν ἀπό ἄλλες Χριστιανικές παραδόσεις (Λατίνους-Προτεστάντες) τήν ἀπασχόλησε πολλές φορές, καί αὐτό τό ἔκανε ἤ κατ' ἀκρίβεια μέ ἀναβαπτισμό ἤ κατ' οἰκονομία μέ Χρίσμα καί λίβελλο. Αὐτό ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπό τόν «παπικό προσηλυτισμό» καί ἀπό τήν ἀντίδραση τῶν Ὁρθοδόξων στίς προκλήσεις τῶν δυτικῶν Χριστιανῶν.

Μέσα στό πλαίσιο αὐτό πρέπει νά δοῦμε τήν Σύνοδο τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν (Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων) τοῦ ἔτους 1756. Ἡ ἀπόφαση τῆς Συνόδου αὐτῆς ἔχει δημοσιευθῆ ἐπισημῶς σέ βιβλίο πού τυπώθηκε στό Τυπογραφεῖο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπό τόν Μανουήλ Γεδεών μέ τίτλο «Κανονικά Διατάξεις»¹.

Θά ἀναλύσω τό θέμα αὐτό μέσα ἀπό τίς ἀπόψεις **δύο συγχρόνων σημαντικῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**.

1. Ἡ ἀκρίβεια καί ἡ οἰκονομία,

κατά τόν Μητροπολίτη Ἐφέσου Χρυσόστομο Κωνσταντινίδη

Ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν προετοιμασία γιά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο, σέ ἕνα βιβλίο του μέ τίτλο: «Ἡ ἀναγνώριση τῶν Μυστηρίων τῶν Ἑτεροδόξων στίς διαχρονικές σχέσεις Ὁρθοδοξίας καί Ρωμαιοκαθολικισμοῦ»² ἀναπτύσσει δύο μεγάλα θέματα, ἤτοι «Μυστηριολογικές συγκλίσεις καί διαφορές» καί «Ἀκρίβεια, οἰκονομία καί ἀναγνώριση τῶν μυστηρίων».

Στό βιβλίο αὐτό διαβάζει κανεῖς διάφορες ἀπόψεις πού ἔχουν διατυπωθῆ διαχρονικῶς γιά τό θέμα τῶν Μυστηρίων, τῶν Ὁρθοδόξων καί «Ρωμαιοκα-

¹ βλ. Μανουήλ Γεδεών, *Κανονικά Διατάξεις, Ἐπιστολαί, Λύσεις, Θεσπίσματα τῶν Ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἀπό Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι Διονυσίου τοῦ ἀπό Ἀδριανουπόλεως*, τόμος πρῶτος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, σελ. 252-254.

² Χρυσόστομου Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Ἐφέσου, Καθηγητοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας, *Ἡ ἀναγνώριση τῶν Μυστηρίων τῶν Ἑτεροδόξων στίς διαχρονικές σχέσεις Ὁρθοδοξίας καί Ρωμαιοκαθολικισμοῦ*, ἐκδ. Ἐπέκταση 1995.

θολικῶν», ἀλλά στό κείμενο αὐτό μέ ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ ἀκρίβεια καί ἡ οἰκονομία στόν τρόπο εἰσοδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Κατ' ἀρχήν ὀρίζεται τί εἶναι **ἀκρίβεια** στά θέματα τῆς πίστεως καί τῶν Μυστηρίων. Γράφεται:

«Ἀκρίβεια εἶναι ἡ ἀυστηρή τήρηση, τόσο τῆς οὐσίας, ὅσο καί τοῦ γράμματος, μιᾶς σαφῶς ἐκφρασμένης, μιᾶς ἐπίσημα διατυπωμένης καί κανονικά καί ἔγκυρα ἀπό τήν ἐκκλησία θεσμοθετημένης ἀλήθειας ἢ διδασκαλίας ἢ ἔννοιας ἢ διάταξης, πού ἀνάγεται εἴτε στήν ὀρθή πίστη, εἴτε στήν ὀρθή πράξη τῆς ἐκκλησίας, δηλ. μέ ἄλλα λόγια, στήν ἐκκλησιαστική "ὀρθο-δοξία" καί στήν ἀντίστοιχη "ὀρθοπραξία".

Αὐτό σημαίνει, ὅτι ἡ ἀκρίβεια γιά τήν ἐκκλησία καί, φυσικά, καί γι' αὐτούς πού ζοῦν συνειδητά μέσα στήν ἐκκλησία, εἶναι ἡ ἀυστηρά ὀριοθετημένη γραμμή, ἡ ὁποία προσδιορίζει τό βαθμό τῆς πιστότητας, τήν ὁποία κάθε μέλος τῆς ἐκκλησίας πρέπει νά ἔχει καί νά ὁμολογεῖ γιά ὅ,τι **εἶναι ἀυστηρά καί καθοριστικά θεσπισμένο ἀπ' αὐτήν καί πού ἡ κάθε ἀπόκλιση ἀπ' αὐτό συνεπάγεται διάφορες βαθμίδες καί κατηγορίες ἀπόκλισης ἀπό τό ἴδιο τό σῶμα τῆς ἐκκλησίας**. Ἡ ἀπόκλιση αὐτή δημιουργεῖ εὐθῦνες καί ἐπομένως καί κυρώσεις-ποινές σέ ὅποιον τολμᾷ τήν ἀπόκλιση αὐτή, μέ τό φυσικό καί ἀναπότρεπτο σκεπτικό, ὅτι ὁ τοιοῦτος παραβιάζει αὐτό πού εἶναι καί πρέπει νά μένει "ἐξ ἑαυτοῦ" ἀπαραβίαστο καί ἀπαράβατο μέσα στό σῶμα τῆς ἐκκλησίας καί στό εὐρύτερο σύστημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς»³.

Ἡ ἀκρίβεια ἐπεκτείνεται κατά συνέπεια καί στά Μυστήρια.

«Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πρέπει νά τονισθεῖ, ὅτι καί στό χῶρο τῶν μυστηρίων, αὐτῶν πού τελοῦνται καί ἀγιάζονται στήν ὀρθόδοξη ἐκκλησία καί αὐτῶν πού "θεωροῦνται ὅτι τελοῦνται" στίς μὴ ὀρθόδοξες ἐκκλησίες, ἡ ἀκρίβεια εἶναι μιά σωστή ἀρχή, πού **πρέπει νά εἶναι σεβαστή ἀπόλυτα καί ὀλοκληρωτικά**»⁴.

Ἀναφέρεται ὡς πρὸς τό θέμα τῆς ἀκρίβειας στόν Α' κανόνα τῆς Καρθαγένης, ὁ ὁποῖος περιεβλήθηκε μέ οἰκουμενικό κύρος ἀπό τόν Β' κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖον «μηδένα βαπτίζεσθαι δύνασθαι ἔξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· ἑνός ὄντος βαπτίσματος, καί ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχοντος... Δοκιμάζειν γάρ ἐστί τό τῶν αἰρετικῶν καί σχισματικῶν βάπτισμα, τό συνευδοκεῖν τοῖς ὑπ' ἐκείνων

³ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 85-86.

⁴ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 94.

βεβαπτισμένοις. Οὐ γάρ δύναται ἐν μέρει ὑπερισχύειν· εἰ ἡδυνήθη βαπτίσει, ἴσχυσε καὶ ἅγιον Πνεῦμα δοῦναι· εἰ οὐκ ἡδυνήθη, ὅτι ἔξω ὢν, Πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἔχει, οὐ δύναται τὸν ἐρχόμενον βαπτίσει, ἐνός ὄντος βαπτίσματος, καὶ ἐνός ὄντος ἁγίου Πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν... Τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα, ψευδῆ καὶ κενὰ ὑπάρχοντα, πάντα ἐστὶν ἀδόκιμα. Οὐ γάρ δύναται τι δεκτὸν καὶ αἰρετὸν εἶναι παρά τῷ Θεῷ, τῶν ὑπ' ἐκείνων γινομένων»⁵.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ὅπως ὑπάρχει ἀκρίβεια στὰ θέματα τῆς πίστεως, ἔτσι ἀκρίβεια ὑπάρχει καὶ στοῦ θέμα τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, γιατί ὑπάρχει σαφέστατη σχέση μεταξύ πίστεως καὶ Μυστηρίων. Γράφει ὁ Σεβασμιώτατος:

«Ἐπομένως, ὅση καὶ ὅποια ἀκρίβεια ἰσχύει καὶ ἀπαιτεῖται στὴν τήρηση καὶ στὸν σεβασμὸ τῶν πιστευτέων τῆς ἐκκλησίας, **ἡ αὐτὴ κατὰ βάσιν ἀκρίβεια, ποιοτικά καὶ ποσοτικά, ἀπαιτεῖται καὶ γιὰ τὰ μυστήρια**. Καὶ ὅπως δὲν νοεῖται καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἀλλοτρίωση ἀπὸ τὴν πίστη καὶ τὰ δόγματα τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον ἡ ἀλλοτρίωση αὐτὴ ὀδηγεῖ εὐθέως στὴν αἵρεση ἢ στοῦ σχίσμα, ἔτσι δὲν νοεῖται καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἀποδοχὴ καὶ ταύτιση μὲ "μυστήρια" ποὺ δὲν φέρνουν καθ' ἑαυτὰ τὴν φερεγγυότητα καὶ γνησιότητα τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας.

Κατὰ ταῦτα, ὅ,τιδὴποτε φέρεται σάν "μυστήριον" ἔξω ἀπὸ τὰ παραπάνω περιγραφόμενα "ἐκκλησιαστικά" ὅρια, **δὲν εἶναι μυστήριον**, δὲν ἀναγνωρίζεται σάν μυστήριον σωστό καὶ σωστικό»⁶.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια στὴν Ἐκκλησία ἰσχύει καὶ ἡ **οἰκονομία**. Ἀναλύοντας τὸ θέμα αὐτὸ ὁ Σεβασμιώτατος προσδιορίζει: «α. Ποιὰ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς οἰκονομίας σὲ ἀντιπαραβολὴ πρὸς τὴν ἀκρίβεια, β. ποῦ καὶ πῶς ἐφαρμόζεται αὐτὴ, καὶ γ. πῶς καὶ κατὰ πόσο μπορεῖ νὰ ἐπεκταθεῖ αὐτὴ καὶ στοῦ χῶρο τῶν μυστηρίων»⁷.

Ἀναφέρει τὴν διδασκαλία διαφόρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικῶν κανονολόγων. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ θέσεις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ποὺ προσδιορίζει **χρονικά** τὴν οἰκονομία, μὲ τὴν διατύπωση «ἔργον ὄντως οἰκονομίας ἐστὶ τὸ δοκεῖν ἔσθ' ὅτε βραχὺ τι τοῦ πρέποντος ἐξίστασθαι λόγου...»· τοῦ Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας ποὺ κάνει λόγο γιὰ τὸν **πρόσκαιρο** μόνο χαρακτήρα τῆς οἰκονομίας· τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ποὺ ὁμιλεῖ γιὰ τὴν «**ἐπὶ τινα χρόνον**» ἄσκηση τῆς οἰκονομίας· καὶ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ποὺ κάνει λόγο γιὰ τὴν «διπλῆ οἰκονομία», τὴν «πρὸς καιρὸν» καὶ

⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 95.

⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 96.

⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 99.

στό «διηνεκές» για τις ειδικές συνθήκες που αντιμετώπισε στην ζωή του⁸. Γενικά, οί Πατέρες **ἀποφεύγουν «τὴν μονιμότητα τῆς οἰκονομίας»**⁹.

Πάντοτε, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Σεβασμιώτατος, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ οἰκονομία εἶναι «δύο συνάλληλες δομικὲς ἀρχές στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας» μέχρι τὴν Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν μέχρι σήμερα¹⁰.

Πάντως, ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκονομίας **δὲν καταργεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀκρίβειας, ἀλλὰ τὴν προϋποθέτει**, ἀφοῦ κατὰ τὸν Μέγα Φώτιο εἶναι «τῶν ἀκριβεστέρων νόμων ἢ ἐπὶ τινα χρόνον ὑποστολή»¹¹. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει «νά ἔχει προσδιορίσει τὸ περιεχόμενο καὶ τὰ πλαίσια τῶν "ἀκριβεστέρων νόμων" πού ἰσχύουν στοὺς κόλπους της», καὶ στὴν συνέχεια «πρέπει καὶ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ἐφαρμοσθεῖ ἡ οἰκονομία νὰ ἔχουν γνώση καὶ συνείδηση τοῦ πῶς καὶ σέ ποιά ἔκταση λειτουργεῖ γι' αὐτοὺς ἡ οἰκονομία ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη πλευρὰ μέσα στὴν ὅλη διδασκαλία της περὶ ἀκριβείας»¹².

Ἔτσι, ἡ οἰκονομία εἶναι «μιά παρέκκλιση ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια»¹³· ἡ οἰκονομία στίς περισσότερες φορές «εἶναι κατάσταση στὴν ὁποία προσέφευγε αὐτή (ἡ Ἐκκλησία) ἀκούσια καὶ "ἐξ ἀνάγκης"»¹⁴· ὁ παράγων τῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ ἀγάπη· ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ κάνη «χρῆση τῆς οἰκονομίας, ὅπως πρέπει, ὅσο πρέπει καὶ ὅπου πρέπει»¹⁵· καὶ γενικά γιὰ τὴν Ἐκκλησία «οὔτε ἄλογη, οὔτε ἀπεριόριστη χρῆση καὶ ἐφαρμογὴ τῆς οἰκονομίας ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται»¹⁶. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐννοοῦνται ὅτι «γιὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ καὶ καθολικὰ καθιερωμένη καὶ ἀποδεκτὴ ἡ ὁποιαδήποτε οἰκονομία μέσα στὴν ἐκκλησία, χρειάζεται νὰ ὑπάρχει ἐξασφαλισμένη ἡ καθολικὴ συναίνεση καὶ ἀποδοχὴ τοῦ συνόλου τῆς Ἐκκλησίας, αὐτοῦ πού καλοῦμε "ἐπιμαρτυρία τοῦ πληρώματος", "consensus fidelium"»¹⁷. Καί, βέβαια, μέ τὴν προϋπόθεση ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκονομία εἶναι πρόσκαιρη, οἱ ἐνδιαφερόμενοι «πρέπει νὰ ἀναγνωρίζουν καὶ τὸ ὅτι θὰ πρέπει, τὸ ταχύτερο δυνατόν, νὰ ἀποκατασταθῇ τὸ καθεστῶς τῆς θεολογικῆς ἀκρίβειας καὶ τῆς κανονικῆς τάξεως»¹⁸.

⁸ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 125-126.

⁹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 129.

¹⁰ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 146-178.

¹¹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 212.

¹² Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 212.

¹³ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 212.

¹⁴ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 213.

¹⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 216.

¹⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 217.

¹⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 218.

¹⁸ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 213.

Ἐφοῦ ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος ἀναλύει διεξοδικά ἀπό τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν τὸ θέμα τῆς ἀκρίβειας καὶ τῆς οἰκονομίας, ἀναπτύσσει, μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν προοπτικὴν, τὸ θέμα τῆς εἰσοδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων καὶ μάλιστα τῶν «Ρωμαιοκαθολικῶν» στὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Σὲ ἓνα κεφάλαιον μὲ τίτλον «ἡ διττὴ θεώρησις τῶν ἔξω τῆς ὀρθοδοξίας μυστηρίων: ἐξεταζομένων καθ' ἑαυτὰ ἢ κρινομένων στίς περιπτώσεις ἐπιστροφῆς τῶν ἑτεροδόξων στὴν ὀρθοδοξίαν», ἀπὸ τὴν ἀρχὴν κάνει τὴν σαφέστατον διάκρισιν, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ θέμα **«πῶς δεῖ εἰσδέχεσθαι τοὺς προσιόντας τῇ ὀρθοδοξίᾳ ἑτεροδόξους»** καὶ ἄλλο εἶναι «τό παράλληλον πρὸς αὐτὸ θέμα» **«πῶς δεῖ ἀποδέχεσθαι (καὶ ἀναγνωρίζειν) τὰ αὐτῶν μυστήρια»**. Αὐτὰ τὰ δύο θέματα εἶναι «ξέχωρα, ὑπαρκτὰ μέσα στὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἀρχέγονης ἐκκλησίας». Καὶ ὅπως γράφει ὁ Σεβασμιώτατος, συζητοῦνται αὐτὰ τὰ θέματα «μέ εὐαισθησίᾳ καὶ ὑπευθυνότητι», ἀλλὰ «ὄχι πάντοτε ὁμοίομορφα καὶ μέ ἀπολυτότητα ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀκρίβειας ἢ τῆς οἰκονομίας». «Καὶ φυσικὰ, τὰ θέματα **αὐτὰ ἔχουν ἄλλη διάστασις ἀπὸ τὸ κατ' ἀρχὴν θέμα τῆς ἀναγνώρισης τῶν "μυστηρίων"** πού τελοῦνται ἐκτὸς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ μένουσιν ἐκεῖ, στὸ χωρὸν δηλ. τῆς αἵρέσεως ἢ τοῦ σχίσματος, καὶ τὰ ὅποια, κατὰ τρόπον αὐτονόητον, μπαίνουν στὴν κατηγορίαν τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, πού ἀντιμετωπίζονται **μέ μεγαλύτερη καὶ πῶς ἀπόλυτη ἀκρίβεια**, ἢ δὲ ἐφαρμογὴ τῆς οἰκονομίας στίς περιπτώσεις αὐτές ἀπαιτεῖ μεγαλύτερη ἀκριβολογίαν καὶ ὅπωςδῆποτε προσεκτικότερη ἀξιολόγησιν τῶν λόγων καὶ τῶν προϋποθέσεων πού θὰ συνέτρεχαν γιὰ τὴν χρῆσιν τῆς»¹⁹.

Σὲ ἓνα σημεῖον τῆς μελέτης τοῦ γράφει ὁ Σεβασμιώτατος:

«Τὰ μυστήρια τῶν ἑτεροδόξων, ἐκλαμβανόμενα ὀριστικῶς καθ' ἑαυτὰ καὶ μέσα στὴν **ἀποσχισμένη** ἑτεροδοξία ἐκκλησία, στὴν ὅποια τελεσιουργοῦνται καὶ παραμένουσιν σ' αὐτὴν, **δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουσιν ἀποδεκτὰ κατ' ἀκρίβειαν. Αὐτὸ εἶναι καὶ μένει ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτησιν**»²⁰.

Βεβαίως, σὲ ἄλλο σημεῖον φαίνεται ὅτι ἀποδέχεται τὰ μυστήρια τῶν ἑτεροδόξων καὶ μάλιστα τῶν «Ρωμαιοκαθολικῶν» κατ' οἰκονομίαν καὶ γράφει ὅτι «μόνον σὲ εἰδικές περιπτώσεις, στίς ὅποιες διαπιστοῦνται οἱ ἀπαραίτητες μυστηριολογικὲς συγκλίσεις τῶν ἑτεροδόξων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, παράδοσιν καὶ πράξιν»²¹, «μποροῦν τὰ μυστήριά τους νὰ ἀναγνωρισθοῦν, κατ'

¹⁹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 185.

²⁰ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 190.

²¹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 190.

οικονομίαν, βεβαίως, καί οὐδέποτε κατ' ἀκρίβειαν»²². Προσδιορίζοντας δέ αὐτό τό θέμα γράφει: «**Μέ τήν οἰκονομία δέν καθίσταται ἀπλά καί μόνο ἔγκυρο τό "θέσει" ἄκυρο στό χῶρο τῶν μυστηρίων**, ἀλλά παρέχεται καί ἡ δυνατότης μιᾶς πύο στενῆς καί οἰκοδομητικῆς ἐπαφῆς μεταξύ τῶν ἀναφερομένων ἢ καί ἀντιμαχομένων πλευρῶν καί παρατάξεων μέσα στήν ἐκκλησία -κάτι πού συμβαίνει συνήθως ἀναπόφευκτα στίς σχέσεις τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας μέ τίς αἱρέσεις καί τά σχίσματα»²³.

Ἐπό ὄλη τήν ἀνάλυση φαίνεται καθαρά ὅτι στά θέματα τῆς πίστεως καί τῶν μυστηρίων ὑπάρχει ἡ ἀκρίβεια, ἐνῶ μερικές φορές στό θέμα τοῦ τρόπου εἰσοδοχῆς τῶν ἐτεροδόξων στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μπορεῖ νά ἐφαρμοσθῆ ἡ οἰκονομία, μέ ὀρισμένες προὑποθέσεις «**κατά περίπτωση καί κατά χώρους καί πρόσωπα καί καταστάσεις**, ἔτσι ὥστε τό "κατ' οἰκονομίαν" νά μή εἶναι κάτι τό ρευστό ἢ ἀπροσδιόριστο καί ἐλαστικό, πού προσδιορίζεται ἢ καί πού καλύπτει τίς πάσης φύσεως καταστάσεις ἢ ἀνωμαλίες μέσα στήν ἐκκλησία»²⁴. Ἡ χρήση τῆς οἰκονομίας δέν καταργεῖ, οὔτε ὑποτιμᾷ τήν ἀκρίβειαν, ἀλλά τήν ἐξαίρει ἀκόμη περισσότερο. Ἐπό αὐτά συνεπάγεται ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνῃ λόγος γιά τό βάπτισμα τῶν ἐτεροδόξων ὡς «ἔγκυρο» καί «ὑποστατό».

Αὐτές οἱ ἀπόψεις θά φανοῦν πολύ χρήσιμες γιά τά ἐπόμενα.

2. Ἡ Σύνοδος τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν τοῦ ἔτους 1756, κατά τόν Μητροπολίτη Γέροντα Δέρκων Ἀπόστολο Δανιηλίδη

Κατά τόν Καθηγητή Ἰωάννη Καρμίρη, μετά τό Σχίσμα τῶν «Ρωμαιοκαθολικῶν» ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία ἐπικράτησε νά δέχονται στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τούς Λατίνους καί αὐτούς πού ἀργότερα ὀνομάσθηκαν «Λατινόφρονες καί Οὐνῖτες» μέ ἀπλή ἀποκήρυξη καί ἀπόπτυση τῶν λατινικῶν ἐτεροδιδασκαλιῶν καί μέ ὁμολογία τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, συνηθέστερα μέ τήν χρήση τοῦ ἀγίου Μύρου, σύμφωνα μέ τόν 7^ο κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τόν 95^ο τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἐπό τήν ἐποχή τῶν Σταυροφοριῶν καί ἀπό τίς ἐνωτικές λατινικές Συνόδους στήν Λυών τό 1274 καί στήν Φλωρεντία τό 1439, κατά τίς ὁποῖες οἱ Πάπες προσπαθοῦσαν νά ἐπιβάλουν στούς Ὁρθοδόξους τίς πληθυνόμενες λατινικές κακοδοξίες καί νά τούς καθυποτάξουν, ἄρχισε νά μεταβάλλεται ὁ

²² Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 191.

²³ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 204.

²⁴ Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 205.

τρόπος εισδοχής τῶν Λατίνων ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον, δηλαδή ἐνῶ πρῶτα γινόταν μέ ὁμολογία ὀρθοδόξου πίστεως, μετὰ γινόταν μέ τήν χρίση τοῦ ἁγίου Μύρου. Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική ἡ Τοπική Σύνοδος τοῦ 1484, στήν ὁποία συμμετεῖχαν οἱ Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Συμεών, Ἀλεξανδρείας Γρηγόριος, Ἀντιοχείας Δωρόθεος καί Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ, ἐψήφισε τό νά δέχωνται «μύρω μόνω χρίειν τοὺς προσιόντας τῇ Ὁρθοδοξία Λατίνους, ἐπιδόντας τόν λίβελλον τῆς πίστεως καί ἀποταξαμένους τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίστεως δογμάτων καί ἐθῶν τῶν λατινικῶν». Ἡ Σύνοδος αὐτή, ἡ ὁποία ἀνεκήρυξε τόν ἑαυτό της ὡς οἰκουμενική, ἀκύρωσε καί τήν ἐνωτική Σύνοδο στήν Φλωρεντία, πού ἔγινε τό 1439.

Ὅμως, τό ἔτος 1756 Σύνοδος τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν, ἥτοι Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Ε', Ἀλεξανδρείας Ματθαίου καί Ἱεροσολύμων Παρθενίου, ἀπέρριψε τό βάπτισμα τῶν «Ρωμαιοκαθολικῶν» καί τῶν Διαμαρτυρομένων πού ἐτελεῖτο διά τοῦ ραντισμοῦ καί ἐπέβαλε τόν ἀναβαπτισμό. Μάλιστα, γιά τήν ἀπόφαση αὐτή στηρίχθηκε στόν 7^ο κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί στόν 95^ο κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τοὺς ὁποίους ἐρμήνευσε κατά γράμμα. Ἡ ἀπόφαση γιά τόν ἀναβαπτισμό ἔγινε ἀπό περιστάτικους λόγους καί μέ τήν πίεση τοῦ λαοῦ, καί δέν ἐπικράτησε πολύ, ὅποτε ἡ Ἐκκλησία ἐπανῆλθε στήν ἀπόφαση τοῦ 1484²⁵.

Ὁ Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων Ἀπόστολος Δανιηλίδης σέ ἓνα πρόσφατο ἐνδιαφέρον κείμενό του μέ τίτλο: «Τό ζήτημα τῆς εισδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων στήν Ἐκκλησία καί ὁ ἀναβαπτισμός»²⁶ παρουσιάζει ἐνδιαφέρουσες πλευρές τόσο γιά τήν Σύνοδο τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν τοῦ 1756 ὅσο καί γενικότερα γιά τόν τρόπο τῆς εισδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων πού ἐπικρατεῖ σήμερα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Τό κείμενο διαιρεῖται σέ τρία μέρη. Στό πρῶτο μέρος γίνεται λόγος γιά τό «ζήτημα τῆς εισδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων στήν Ἐκκλησία καί ὁ ἀναβαπτισμός: Ἱστορική ἐπισκόπηση», ὅπου ἀναπτύσσονται τά θέματα: ἡ «ἐνότητα καί καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας»· ἡ «διαφύλαξη τῆς ἐνότητας καί εἰρήνης στήν Ἐκκλησία»· καί ἡ «διαίρεση τῆς Ἐκκλησίας καί "λόγοι ἐκκλησιαστικῆς σκοπιμότητας"». Στό δεύτερο μέρος ἀναπτύσσεται τό θέμα «"Ἀβεβαιότης καί

²⁵ βλ. Ἰωάννου Καρμίρη, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμος II, Ἐν Ἀθήναις, 1953, σελ. 979-987.

²⁶ βλ. Ἀποστόλου Δανιηλίδη, Μητροπολίτου Δέρκων, *Τό ζήτημα τῆς εισδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων στήν Ἐκκλησία καί ὁ ἀναβαπτισμός*, εἰς Σκεῦος εἰς τιμὴν, ἀφιερωματικός τόμος ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25ετίας ἀπὸ τῆς εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίας καί 10ετίας ἀπὸ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Μητροπολίτου Αὐστρίας καί ἐξάρχου Οὐγγαρίας καί Μεσευρώπης κ. Μιχαήλ, Ἀθήναι 2011, σελ. 25-41.

ἀστάθεια ἐν τῇ πράξει": Συνοπτική εἰκόνα τῆς σημερινῆς καταστάσεως», στό ὁποῖο παρουσιάζεται ἡ κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί στό Ἅγιον Ὅρος. Στό τρίτο μέρος κατατίθενται «δύο προτάσεις γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος», γιά τήν «ἀποσαφήνιση τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ θέματος» καί τήν «ἀκρίβεια καί οἰκονομία».

Διαβάζοντας κανεῖς τήν μελέτη αὐτή διαπιστώνει καί τήν ἱστορική διαδρομή τοῦ θέματος τῆς εἰσοδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀλλά καί τήν διαφορετική ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος ἀπό διάφορες Ἐκκλησίες, πού σημαίνει ὅτι στήν πράξη ἰσχύει καί ἡ ἀπόφαση τῆς Συνόδου τοῦ 1484 καί ἡ ἀπόφαση τῆς Συνόδου τοῦ 1756.

Γιά τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου τοῦ 1756 γράφεται ὅτι ἦταν «συνέπεια τῆς μεγάλης ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῆς παπικῆς προπαγάνδας καί τῆς ἱεραποστολικῆς δράσεως τῶν προτεστάντων μισσιοναρίων», «εἶναι μιά ἀπόφαση πού **δικαιολογεῖται ἀπόλυτα** ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψη τά ἐκκλησιαστικά καί ποιμαντικά συμφέροντα, ἢ μᾶλλον αὐτή ταύτη ἡ ἱστορική ὑπόσταση καί συνέχιση τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολῆς». Συγχρόνως, εἶναι μιά ἀπόφαση πού «ἀνατρέπει ὅλη τήν μακραιώνη κατ' οἰκονομία παράδοση καί πράξη τῆς Ἐκκλησίας καί ὀδηγεῖ στό γράμμα τῆς ἀκρίβειας κατ' αὐτό», ἀλλά καί «δημιουργεῖ ἕνα προηγούμενο, τό ὁποῖο οἱ κατά τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες **δέν μπόρεσαν ἀκόμη νά ἀναιρέσουν συνοδικά**, ἔστω καί ἂν πολλές ἀπό τίς ἱστορικές συνθήκες ἄλλαξαν ἐν τῷ μεταξύ»²⁷.

Στήν μελέτη αὐτή, μέ γνώση τοῦ ἀντικειμένου, καταγράφεται ὅτι ὑπάρχει στό θέμα αὐτό διαφορετική πράξη καί στούς κόλπους τῆς εὐρύτερης δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπισημαίνεται χαρακτηριστικά ὅτι στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὡς πρὸς τό θέμα αὐτό «ἐκ πρώτης ὄψεως δέν ὑπάρχει οὔτε ἀστάθεια, οὔτε ἀσάφεια». Συγχρόνως ἐπισημαίνεται:

«Δυστυχῶς, ὁμως, τά πράγματα δέν εἶναι τόσο ἀπλᾶ. Παρατηρεῖται, δηλαδή, **μία σοβαρή ἀσυνέπεια ὅσον ἀφορᾷ τίς ἀποφάσεις τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως**, ἡ ὁποία, μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου καί λαμβάνοντας προφανῶς ὑπ' ὄψη νεώτερες ἐξελίξεις στίς διαχριστιανικές σχέσεις, δέν ἐφαρμόζει πλέον τόν Ὅρο τῆς συνόδου τοῦ 1756. Ἐπιστρέφει ἀμέσως μέν στό γράμμα τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου τοῦ 1484, ἐμμέσως δέ στό πνεῦμα τοῦ 95^{ου} κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. **Τοῦτο, βέβαια, δέν θά δημιουργοῦσε μεγάλες δυσκολίες καί ἀντιθέσεις, ἂν**

²⁷ Ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 33.

είχε προηγουμένως αναιρεθεί ή απόφαση τής συνόδου του 1756. Πολλοί είναι σήμερα εκείνοι που επικαλούνται τήν απόφαση τής συνόδου αυτής και, κατά συνέπεια, δημιουργούνται νέες ξριδες και έντάσεις μέσα στους κόλπους του ίδιου του Οίκουμενικού Πατριαρχείου, κατ' επέκταση δέ και στον ευρύτερο χώρο τής έλληνικής Όρθοδοξίας ή εκείνον των πρεσβυγενών Πατριαρχείων»²⁸.

Στήν συνέχεια τής μελέτης γράφεται:

«Τέλος, θά μπορούσαμε νά αντιληφθοῦμε και νά δικαιολογήσουμε ευκολότερα τήν πράξη τής Έκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως εάν δέν υπήρχε ήδη ή διαφορά πράξεως μέ μία άλλη αδελφή Όρθόδοξο Έκκλησία, αλλά και **διαφορά πράξεως μέσα στους ίδιους τους κόλπους τής ευρύτερης κανονικής και πνευματικής δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου.** Άς ληφθεί υπ' όψιν, ότι ή πνευματική και κανονική αυτή δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως επεκτείνεται όχι μόνο στην παλαιότερη και νεώτερη διασπορά, αλλά και σε νέες ιεραποστολικές περιοχές όπως ή Κορέα ή ή Ίνδονησία, όπου μοιραία αναφύεται τό ζήτημα»²⁹.

Αυτό σημαίνει ότι υφίσταται ακόμη σε μερικούς κύκλους ή ισχύς τής αποφάσεως τής Συνόδου του 1756, **τό σημαντικό δέ είναι ότι δέν αναιρέθηκε ποτέ συνοδικά μέ τον ίδιο τρόπο που αποφασίσθηκε.** Γι' αυτό στην μελέτη γράφεται ότι αυτήν τήν απόφαση «οί κατά τόπους Όρθόδοξες Έκκλησίες δέν μπόρεσαν ακόμη νά τήν αναιρέσουν συνοδικά»³⁰ και άλλου ότι δέν έχει ακόμη «**αναιρεθεί ή απόφαση του 1756**»³¹. Γι' αυτό στον επίλογο συμπεραίνει:

«Συμπερασματικῶς, θεωρῶ ότι μία πανορθόδοξος μελέτη και απόφαση περί του ζητήματος είναι απαραίτητη. Τό θέμα είναι όχι μόνον πολύπλοκο αλλά και σοβαρό. Δέν μπορεί νά εκτεθεί και νά επιλυθεί μέ ατομικές επιστημονικές προσπάθειες ή περιορισμένου χαρακτήρος ποιμαντικές πρωτοβουλίες»³².

Τό σημαντικό τής υποθέσεως αυτής είναι ότι όταν συνήλθε τό 1971 στην Γενεύη ή Προπαρασκευαστική Έπιτροπή τής Αγίας και μεγάλης Συνόδου τής Όρθοδόξου Έκκλησίας «ένα από τά έξη κείμενά της ήταν αφιερωμένο στο θέμα "Η Οικονομία εν τή Όρθοδόξω Έκκλησία"», του οποίου ένα μεγάλο

²⁸ Ένθ. άνωτ. σελ. 35-36.

²⁹ Ένθ. άνωτ. σελ. 36-37.

³⁰ Ένθ. άνωτ. σελ. 33.

³¹ Ένθ. άνωτ. σελ. 36.

³² Ένθ. άνωτ. σελ. 41.

μέρος ἐκάλυπτε τό θέμα τῶν «μυστηρίων» πού τελοῦνται ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, καί τῆς ἀποδοχῆς τῶν αἰρετικῶν καί σχισματικῶν ³³. Ὅπως ἐπισημαίνεται, ὁ Μητροπολίτης Γέρων Ἐφέσου (τότε ὡς Μύρων) Χρυσόστομος σέ ὁμιλία του ἀπό τοῦ ἄμβωνος στό ἐκκλησίασμα, κατά τήν διάρκεια τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς (1971), τῆς ὁποίας προήδρευε, εἶπε ὅτι **«δέν εἶναι σχολαῖον τό θέμα τῆς οἰκονομίας καί ἀκριβείας ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ»**. Καί τόνισε ὅτι πρέπει νά ἐξετασθοῦν συναφῆ καί σοβαρά ζητήματα, ὅπως: **«Τί εἶναι ἐν τῇ οὐσία τό κατ' οἰκονομίαν αὐτό; Μέχρι ποίου σημείου ἐκτείνεται; Πότε γίνεται χρῆσις καί πότε κατάχρησις τούτου; Καί διά τούς ἔξω; Ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ "κατ' οἰκονομίαν", ὅπερ διά τούς πολλούς ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐκκλησιαστικόν compromis. Εἶναι ὁμως τοῦτο ἀκριβές;»**³⁴.

Τελικά, ὁμως, ὅπως σημειώνει ὁ Μητροπολίτης Δέρκων Ἀπόστολος, «οἱ ἐξελίξεις στήν πορεία πρὸς τή Σύνοδο ἐπέφεραν ἀλλαγές στήν θεματολογία. Ἔτσι τό ζήτημα τῆς οἰκονομίας ἐξέλεσε ἀπό τόν κατάλογο τῶν θεμάτων, παρά τήν πρόοδο πού εἶχε σημειωθεῖ»³⁵.

Ὁ ἴδιος δέ ὁ Μητροπολίτης Γέρων Ἐφέσου Χρυσόστομος συνοψίζει τό θέμα αὐτό:

«Ὅταν εἰς τήν πρώτην φάσιν τῆς ἐξετάσεως τῶν πρώτων τεθέντων θεμάτων τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἐξητάζετο εἰς τήν Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικήν Ἐπιτροπήν ἐν Γενεύῃ τό θέμα τῆς οἰκονομίας, ἐκ τῶν πρώτων καί περισσότερο θεμελιωδῶν προβλημάτων τά ὁποῖα ἐτέθησαν καί εἰς τά ὁποῖα ἐκλήθημεν νά δώσωμεν μίαν πανορθόδοξον ἀπάντησιν, ἦτο ἡ **χρῆσις τῆς οἰκονομίας εἰς τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ βαπτίσματος τῶν μή ὀρθοδόξων**. Τῆς δυναμένης νά χρησιμοποιοηθῇ ἐν προκειμένῳ οἰκονομίας ἀπό Ὁρθοδόξου πλευρᾶς, τῶν ὀρίων τῆς οἰκονομίας ταύτης καί, ἀκόμη, μέχρι ποίου σημείου ἡ **οἰκονομία** αὕτη χρησιμοποιοῦμένη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας **δέν ἀναστέλλει τήν ἀκρίβειαν**, δεδομένου ὅτι **ἡ θεολογία τοῦ βαπτίσματος, ὡς κατ' ἐξοχήν μυστηρίου τῆς χριστιανικῆς μνήσεως, πρέπει νά ἐδράζεται καί νά θεμελιούται ἐπί τῆς ἀκριβοῦς ἐκκλησιολογίας**. Ἦτο τότε μία καλή προσπάθεια καθορισμοῦ τῶν γενικῶν κριτηρίων διά τήν θεολογίαν τοῦ βαπτίσματος. Ἄλλ' ὡς

³³ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 38.

³⁴ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 40.

³⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 40.

γνωστόν, τό θέμα ἐκεῖνο ἐξέλεσεν ἀπό τήν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου καί οὕτω ἐχάθη μία καλή εὐκαιρία»³⁶.

Ἐμεινε, ὁμως, τό βιβλίον του πού ἀναφέρθηκε στήν ἀρχή τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Ὁ Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων Ἀπόστολος στό τέλος τῆς μελέτης του παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐπίλυση τοῦ ζητήματος τῶν μυστηρίων τῶν ἑτεροδόξων «εἶναι ἄμεσα συνδεδεμένη μέ τήν **ἐκκλησιολογία καί τήν θεολογία τοῦ βαπτίσματος**. Ἡ ἀντιμετώπιση αὐτή δέν μπορεῖ παρά νά ἐπιτευχθεῖ μέ ἀναφορά στά δεδομένα τῆς ἐποχῆς ἀφ' ἑνός, αὐτό ἄλλωστε ἔπραξαν καί οἱ συνοδικοί Πατέρες, καί, ἀφ' ἑτέρου, **σέ πανορθόδοξο ἐπίπεδο, πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἔκφραση συνοδικότητος**»³⁷.

Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι οἱ Σύνοδοι τοῦ 1484 καί τοῦ 1756 ἔχουν ἰσχύ, καί ἐκφράζουν τό πνεῦμα τῆς οἰκονομίας καί τῆς ἀκρίβειας στήν Ἐκκλησία, ἀντίστοιχα. Ἄλλωστε, **ἡ οἰκονομία εἶναι πρόσκαιρη, καί δέν μπορεῖ νά καταργήσῃ τήν ἀκρίβεια πού ἔχει μονιμότητα**.

Ἐδῶ πρέπει νά ὑπενθυμίσω ὅτι ἡ ἀπόφαση μιᾶς μεταγενέστερης Συνόδου, δηλαδή ἡ ἀπόφαση τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἔτους 1848 κάνει λόγο γιά τήν ὁρολογία καί τήν ταυτότητα τόσο «τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅσο καί τῶν αἱρέσεων καί τοῦ "Παπισμοῦ"». Ἐπίσης, κάνει λόγο γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν αἰρετικῶν καί τήν ἐπιστροφή τους στήν Ἐκκλησία. Μεταξύ τῶν ἄλλων γράφεται ὅτι ἡ ἐπιστροφή τῶν αἰρετικῶν «πρός τήν ἀναλλοίωτον καθολικήν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν κοινῶν Πατέρων ἡμῶν» θά πρέπει νά γίνη **μέ τό νά ἀπορριφθοῦν «τά σημερινά παπικά δόγματά τε καί μυστήρια», διότι εἶναι «ἐντάλματα ἀνθρώπων**»³⁸.

Αὐτό σημαίνει ὅτι διατηρήθηκε ἡ παράδοση τῆς ἀκρίβειας στήν πίστη καί στά Μυστήρια, ἀφοῦ μάλιστα **ποτέ δέν καταργήθηκε συνοδικά ὄχι μόνον ἡ ἀπόφαση τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν τοῦ 1756, ἀλλά καί ἡ ἀπόφαση τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἔτους 1848**.

Ἐπομένως, ἡ ἀπόφαση τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν τοῦ 1756 καί τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς τοῦ 1848 **μόνον συνοδικά μπορεῖ νά καταργηθῇ καί μάλιστα μέ σαφέστατες θεολογικές καί ἐκκλησιολογικές προϋποθέσεις**. Ὅμως, δέν τέθηκε στήν θεματολογία τῆς

³⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 40-41.

³⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 41.

³⁸ βλ. Ἰωάννου Καρμίρη, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά μνημεῖα...*, ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 902 κ.ἑξ.

Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί φυσικά δέν πρέπει νά παραθεωρηθῇ ἐμμέσως καί μυστικῶς.

Στό κείμενό μου αὐτό προτίμησα νά ἀναφερθῶ **σέ δύο σημαίνοντας Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τό θέμα αὐτό καί ὡς πρὸς τήν θεωρία καί ὡς πρὸς τήν πρακτική του ἐφαρμογή. **Καί αὐτό δείχνει τήν σοβαρότητα τοῦ θέματος, τό ὅποιο δέν λύνεται μέ ἀκαδημαϊκές μελέτες ἐπιστημόνων καί ἐπιλεκτικές ἀναφορές, ἀλλά μέ συνοδικές πράξεις καί ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας.**

Ἀπρίλιος 2016